

TARİH DERSİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Son yıllardaki bilimsel ve teknolojik değişim ve gelişmeler, toplumun bireylerden beklediği nitelik, bilgi ve becerilerin farklılaşmasına sebep olmuştur. Bu açıdan öğretim programlarıyla temel bilgi ve becerilerin yanı sıra eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yorum yapma, takım çalışması, problem çözme, öz yönetim, bağımsız çalışma, araştırma yapma, empati kurma, analitik düşünme vb. bilgi, beceri, yetenek ve tutumların öğrencilere kazandırılması bir gereklilik olmuştur. Öğretim programlarındaki değişimler, bu tür bilgi ve becerilerin kazanılıp kazanılmadığının ve ne oranda kazanıldığının değerlendirilmesinde çoktan seçmeli, boşluk doldurma, eşleştirme, doğru-yanlış vb. madde türlerinden oluşan geleneksel ölçme ve değerlendirme araçlarının yanı sıra, öğrencilerin bu tür kazanımlara sahip olup olmadıklarına ilişkin doğrudan gözlem yapma imkânı sağlayan performansa dayalı ölçme ve değerlendirme yaklaşımının kullanılmasını zorunlu kılmaktadır.

Performansa dayalı ölçme ve değerlendirme yaklaşımı farklı uzmanlar tarafından otantik değerlendirme ya da alternatif değerlendirme olarak da adlandırılmaktadır. Performansa dayalı değerlendirmede, öğrencinin sahip olduğu bilgi, beceri, yetenek ve tutumları gerçek yaşamdakine benzer bir durumda ya da ortamda kullanıp kullanamayacağını tespit edilmesi ve gelişimi hakkında öğrenciye geri bildirim verilmesi esastır. Bir öğrencinin tarihi araştırma süreçlerine ilişkin çoktan seçmeli bir testte başarılı olması; kendisinden tarihle ilgili bir konuda araştırma yapması istendiğinde de başarılı olacağı ya da bildiği varsayılan tarihi süreçleri doğru bir şekilde kullanabileceği anlamına gelmemektedir. Öğrencinin tarihî bir konuda araştırma yapıp yapamayacağını doğrudan gözlemleyebilmenin en etkili yolu öğrenciye araştırma yaptırmaktır.

Ancak, unutulmamalıdır ki **performansa dayalı değerlendirme yaklaşımının kullanılması geleneksel değerlendirme yaklaşımının, ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanılmayacağı anlamına gelmemektedir. Öğrencinin gelişim ve ilerlemesinin en iyi şekilde değerlendirilebilmesi, her iki yaklaşımın (performansa dayalı ve geleneksel) birlikte ve dengeli bir şekilde kullanılmasıyla mümkündür.**

Performansa dayalı değerlendirme iki bölümden oluşmaktadır: Performans görevleri ve değerlendirme araçları.

1. Performans görevleri: Performans görevleri belirli ölçütlere göre değerlendirilen öğrenme etkinlikleridir. Kısa süreli, uzun süreli ya da birden fazla beceriyi gerektiren projeler şeklinde olabilir. Performans görevleri öğrencilerin belirli bilgi ve becerileri gösterme ve

uygulama yeteneklerini değerlendirmekte kullanılmaktadır. Performans görevleri sürecin ya da ürünün değerlendirilmesini sağlar.

Performans görevleri bireysel ya da grup değerlendirmeleri şeklinde düzenlenebilir. Hangi tür performans görevinin kullanılacağı sınıf seviyesine, sınıf ve okulun olanaklarına (çevresel, sınıf mevcudu vb.), dersin işleniş şekline bağlı olarak belirlenebilir. **Öğretim programlarında yer alan performans görevleri örnek olarak verilmiştir. Öğretmenler bu örnekleri aynen kullanabilecekleri gibi, bu görevleri yukarıda belirtilen koşullara bağlı olarak yeniden yapılandırabilirler.**

Performans görevlerine örnek olarak *yaratıcı performanslar* (sergi, dergi, gazete, pano, tarih şeridi, maket hazırlama, rol oynama vb.), *yazılı görevler* (araştırma raporu, makale, kompozisyon, açık uçlu soruları cevaplama, projeler vb.), *sunular*, *sınıf dışı çalışmalar* (işlenecek konu hakkında bilgi toplama, metin okuma, görüşme yapma, etkinlikte kullanılacak materyalleri hazırlama vb.) gibi etkinlikler verilebilir.

Ancak, tüm bu etkinliklerin ya da uygulamaların ölçme ve değerlendirme olarak adlandırılabilmesi için ya da not verme amaçlı kullanılabilmesi için mutlaka önceden hazırlanan ölçütlere dayalı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ölçütlerin değerlendirme öncesinde öğrencilerle paylaşılması, değerlendirmenin amacına ulaşabilmesi için de öğrencilerin performansları hakkında onlara geri bildirim verilmesi gereklidir.

Değerlendirme yaparken kullanılacak araçlar aşağıda sunulmuştur:

2. Değerlendirme Araçları

a) Not Alma (Anekdotsal Kayıtlar)

Not alma, öğretmenin dersin işlenişi ya da bir etkinliğin gerçekleştirilmesi sırasında öğrencilerin performanslarına ilişkin gözlemleri kaydetmesidir. Bu notlar bir dosyada ya da defterde toplanabilir. Notların üzerine tarih ve etkinliğin adının belirtilmesi gereklidir. Ancak, bu kayıtlar not verme amaçlı değil, gözlemleri kaydetmek için kullanılmalıdır.

<i>Tarih: .././.....</i>	<i>Etkinliğin Adı: .....</i>
<i>Sınıf listesi</i>	<i>Notlar</i>
<i>Özgür Özdemir</i>	<i>_____Sınıftaki tartışmaya pek fazla katılmadı. Konuya ilişkin daha fazla çalışma yapmalı.</i>
<i>Elif Ülger</i>	_____
	_____

b) Kontrol Listeleri

Kontrol listeleri, gözlenilmesi istenen bilgi, beceri, işlem ve tutumların listesidir. Bunlar öğrencinin hedeflenen düzeye gelip gelmediğini belirlemek için kullanılır.

Kontrol listelerinin dersin işlenişi ya da etkinliğin gerçekleştirilmesi sırasında doldurulması daha yararlı olacaktır. Listeler sıklıkla kullanılacak şekilde tasarlanmalıdır. Kontrol listeleri gözlemlerin kaydı için kullanılmalı, not verme amaçlı kullanılmamalıdır.

Aşağıdaki kontrol listesi öğrencinin tarihî bir konuda araştırma yaparken göstermiş olduğu performansa ilişkin gözlemlerin kaydedilmesi için hazırlanmıştır.
Mevcut ölçütleri okuduktan sonra, bunların öğrenci tarafından sergilendiğini düşünüyorsanız “Evet”, düşünmüyorsanız “Hayır” sütununa X işareti koyunuz. Öğrencinin performansına ilişkin diğer düşüncelerinizi ise “Yorum” sütununa not edebilirsiniz.

Ölçütler	Evet	Hayır	Yorum
Araştırma Süreci			
1. Araştırmaya başlamadan önce uygun bir araştırma planı hazırladı.			
2. Araştırma için verilen süreyi etkili şekilde kullandı.			
3. Konuya ilişkin doğru kaynakları topladı.			
4. İhtiyaç duyduğu durumlarda başkalarından yardım istedi.			
5. Araştırma raporunu zamanında teslim etti.			
6.			
7.			
Araştırma Raporu			
1. Konuya ilişkin kavramları doğru ve yerinde kullandı.			
2. Kaynaklardan elde ettiği bilgileri doğru şekilde yorumladı.			
3. Kendi yorumlarını kattı.			
4. Yapmış olduğu yorumları tarihî kanıtlarla destekledi.			
5. Dil bilgisi ve yazım kurallarını doğru şekilde kullandı.			
6.			
7.			

+c) Derecelendirme Ölçekleri

Derecelendirme ölçekleri öğrencinin çalışma sırasında istenilen bilgi, beceri, işlem ya da tutumları ne oranda kazandığını tespit etmek için kullanılan araçlardır. Derecelendirme ölçekleri not verme amaçlı kullanılabilir.

Aşağıdaki derecelendirme ölçeği örneği öğrencinin tarihî bir konuda araştırma yaparken göstermiş olduğu performansın değerlendirilmesi için hazırlanmıştır.
Mevcut ölçütleri okuduktan sonra, bunların öğrenci tarafından ne oranda sergilendiğini düşünüyorsanız ilgili sütuna X işareti koyunuz.

5 – Çok iyi   4 – İyi   3 – Orta   2 – Kötü   1 – Yetersiz

Ölçütler	5	4	3	2	1
Araştırma Süreci					
4. Yapmış olduğu yorumları tarihî kanıtlarla destekledi.					
5. Dil bilgisi ve yazım kurallarını doğru şekilde kullandı.					
1. Araştırmaya başlamadan önce uygun bir araştırma planı hazırladı.	5	4	3	2	1
2. Araştırma için verilen süreyi etkili şekilde kullandı.					
3. Konuya ilişkin doğru kaynakları topladı.					
4. İhtiyaç duyduğu durumlarda başkalarından yardım istedi.					
5. Araştırma raporunu zamanında teslim etti.					
6.					
7.					
Araştırma Raporu					
1. Konuya ilişkin kavramları doğru ve yerinde kullandı.	5	4	3	2	1
2. Kaynaklardan elde ettiği bilgileri doğru şekilde yorumladı.					
3. Kendi yorumlarını kattı.					

Puanlama: Ölçüt sayısının örnekteki gibi 10 olduğu varsayıldığında, öğrencinin bu formdan alacağı en yüksek puan $10 \times 5 = 50$ ' dir. Örneğin, öğrenci 50 üzerinden 30 puan almış olsun. Öğrencinin formda almış olduğu puan, yüzlük not sistemine dönüştürülür: $100 \times 30 = 3000$, $3000 / 50 = 60$ ' dir. 60, öğrencinin yüz üzerinden almış olduğu puandır.

d) Dereceli Puanlama Anahtarı

Dereceli puanlama anahtarı; bir ürünün, çalışmanın, etkinliğin ya da cevabın niteliğinin değerlendirilmesinde kullanılan puanlama rehberidir (Popham, 2000). Dereceli puanlama anahtarı, öğrenci performansını belirli ölçütlerle değerlendirebilmek için hazırlanan bir çeşit derecelendirme ölçeği olarak da tanımlanabilir. Dereceli puanlama anahtarı, öğretmenin öğrencilerden beklentilerini açıkça belirttiği için öğrenme-öğretme sürecinde, hem öğrenciler hem de öğretmenler açısından yararlı bilgiler sağlar. Dereceli puanlama anahtarları sayesinde öğretmenin öğrencilerden beklentileri somut ve anlaşılır hale gelir. Böylece öğrenciler, kendilerinden beklenenin ne olduğunu bilirler ve kabul edilebilir bir performans görevinin hangi ölçütleri karşılaması gerektiğini anlarlar. Dereceli puanlama anahtarı daha nesnel bir değerlendirme aracıdır. Öğrencinin performansı karne notu olarak değerlendirilecek ise değerlendirme aracı olarak dereceli puanlama anahtarının kullanılması önerilmektedir.

Aşağıda öğrencilerin tarihî bir konuda araştırma yaparken göstermiş oldukları performansı değerlendirmek için dereceli puanlama anahtarı örneği sunulmuştur. **Formda yer alan ölçütler örnektir. Ölçütlerin içeriği ve sayısı, sınıfın koşulları, öğrenci seviyesi, etkinlik içeriği, dersin işlenişi, öğretmenin beklentileri göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılabilir.**

Aşağıdaki dereceli puanlama anahtarı örneği öğrencinin tarih dersi ile ilgili bir konuda araştırma yaparken göstermiş olduğu performansın değerlendirilmesi için hazırlanmıştır.
Mevcut ölçütleri okuduktan sonra, bu ölçütlere ilişkin açıklamalardan hangisinin öğrencinin performansını tam olarak yansıttığını düşünüyorsanız, o açıklamaya ilişkin puanı ilgili sütuna yazınız.

Ölçütler					Puan
Araştırma Süreci	4	3	2	1	
1. Plan oluşturma ve uygulama	Araştırma öncesinde araştırma sürecini etkili şekilde planladı ve planını öğretmeniyle paylaştı. Yapmış olduğu plana tam anlamıyla uydu. Araştırma raporunu tam zamanında teslim etti.	Araştırma öncesinde araştırma sürecine ilişkin plan yaptı. Yapmış olduğu plana çoğunlukla uydu. Araştırma raporunu zamanında teslim etti.	Araştırma sürecine ilişkin planlama yaptı, ancak plana tam anlamıyla uymadı. Araştırma raporunu teslim tarihinden bir – iki gün sonra teslim etti.	Araştırma süreci öncesinde bir plan yapmadı. Araştırma raporunu oldukça geç teslim etti.	
2.Kaynak kullanma	Konuya ilişkin çok fazla ve çeşitli kaynaklar kullandı. Toplamış olduğu kaynakları pratik bir şekilde düzenledi. Kullandığı kaynaklar konuyla ilişkiliydi.	Konuya ilişkin yeterli sayıda kaynak kullandı. Kaynakların çoğunluğu konuyla ilişkiliydi. Kaynaklarını düzenledi.	Konuya ilişkin kaynak kullandı, ancak kaynaklardan bir kısmı konuyla tam anlamıyla ilişkili değildi.	Konuyla ilgili olarak yeteri kadar kaynak kullanmadı. Kullandığı kaynaklar ders kitabı ile sınırlıydı.	
3. İş birliği yapma	Araştırma sürecinde ihtiyaç duyduğu yerlerde öğretmeninden, arkadaşlarından ve etrafındaki ilgili kişilerden yardım istedi. Gerekli olduğunda arkadaşlarıyla iş birliği yaptı. Arkadaşlarını kendi araştırmaları konusunda teşvik etti.	Araştırma sürecinde ihtiyaç duyduğu yerlerde öğretmeninden yardım istedi. Gerekli durumlarda arkadaşlarıyla iş birliği yaptı.	Araştırma sürecinde, ihtiyaç duyduğu hâlde, sadece bir iki kez öğretmeninden yardım istedi. Arkadaşlarıyla pek fazla iş birliği yapmadı.	Araştırma sürecinde ihtiyaç duyduğu konularda hiç kimseden yardım istemedi ve arkadaşlarıyla gerekli durumlarda iş birliğinde bulunmadı.	
4					
Araştırma Raporu	4	3	2	1	Puan
1. Kavrama	Konuya ilişkin kavram, olgu ve prensipleri doğru ve yerinde kullanı. Konuya kendi yorumlarını da kattı.	Konuya ilişkin kavram, olgu ve prensipleri doğru şekilde kullandı. Bazı yerlerde kendi yorumlarını kattı.	Konuya ilişkin kavram, olgu ve prensipleri kullanırken bazı hatalar yaptı. Pek fazla yorum yapmadı.	Konuya ilişkin kavram, olgu ve prensipleri kullanırken ciddi hatalar yaptı. Tamamen kitaptan aldıklarını aktardı.	
2.Kaynak kullanma	Kaynaklardaki bilgileri doğru bir şekilde sundu. Yapmış olduğu yorumları ve çıkarımları uygun kaynaklardaki kanıtlarla destekledi.	Kaynaklardaki bilgileri doğru şekilde kullandı. Yorumlarının bazılarını uygun kanıtlarla destekledi.	Kaynaklardaki bilgileri aktarırken bazı hatalar yaptı. Çoğu zaman kaynaklardaki bilgileri olduğu gibi aktardı.	Kaynaklardan edindiği bilgileri hiçbir yorum katmadan olduğu gibi aktardı.	
3. Dil kullanımı	Dil bilgisi ve yazım kurallarını doğru ve tam olarak kullandı.	Dil bilgisi ve yazım kurallarını kullanırken az sayıda önemsiz hata yaptı.	Dil bilgisi ve yazım kurallarını kullanırken bazı ciddi hatalar yaptı.	Ciddi ve çok sayıda dil bilgisi ve yazım kuralı hatası yaptı.	
4					
5					

Puanlama: Ölçüt sayısının 6 olduğu varsayıldığında, öğrencinin bu formdan alabileceği en yüksek puan $6 \times 4 = 24$ ' tür. Öğrencinin almış olduğu puanın not olarak

kullanılması için yüzlük not sistemine çevrilmesi gerekmektedir. Örneğin öğrenci bu formdan 24 puan üzerinden 16 puan almış olsun: $100 \times 16 = 1600$, $1600 / 24 = 67$ dir. 67, öğrencinin yüzlük sistemde almış olduğu puandır.

Ölçme ve Değerlendirmede Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

1. Performansa dayalı değerlendirme yaklaşımının kullanılması, geleneksel ölçme değerlendirme araçlarının kullanılmayacağı anlamına gelmemektedir. Öğrencinin öğrenme ve kazanımlarına ilişkin tam ve doğru bilgi edinmek her iki değerlendirme yaklaşımının birlikte ve dengeli bir şekilde kullanılmasıyla mümkündür.

2. Tarih Dersi Öğretim Programı'nda sunulan ölçme ve değerlendirme araçlarına ilişkin formlar örnek olarak sunulmuştur. Bu formların aynı şekilde kullanılması zorunlu değildir. **Formlar ve formlarda yer alan ölçütler; sınıf mevcudu, çevre ve sınıf imkânları, dersin işleniş yöntemi, dersin süresi vb. faktörler göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılabilir.** Formların kullanımı daha pratik bir hâle getirilebilir.

Örneğin, formun başlangıç kısmı aşağıda sunulduğu şekilde düzenlendiğinde aynı form, öğretmen tarafından değerlendirme amaçlı kullanılabilirdiği gibi öz değerlendirme ve akran değerlendirme için de kullanılabilir.

Değerlendiren: ☐ Öğretmen ☐ Akran ☐ Öğrencinin kendisi
Değerlendirilen öğrencinin adı, soyadı: .....
Değerlendirme tarihi: ...../...../.....

Not: Sınıf mevcudunun çok olduğu durumlarda sınıf listesi, değerlendirme formu şeklinde yeniden düzenlenebilir:

Sınıf Listesi	1. Araştırma öncesinde kapsamlı bir plan yaptı.					2. Araştırma raporunu zamanında teslim etti.					3.	4. ....
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1		
1. Özgür Özdemir												
2. Zeynep Dombaycı												
3.												
4.												

3. Sadece performans görevlerinin verilmesi ve bu görevlerin öğrencilere yaptırılması ile performansa dayalı değerlendirme yapılmış olmamaktadır.

Performansa dayalı değerlendirme yapmak için verilen performans görevlerinde öğrencilerin göstermiş olduğu performansın, daha önceden hazırlanmış ölçütlerden oluşan değerlendirme araçlarından (dereceli puanlama anahtarı, derecelendirme ölçeği vb.) biri ile değerlendirilmesi ve puanlanması gerekmektedir.

4. Sınıfta yapılan her türlü etkinliğin değerlendirilmesi zorunlu değildir. Öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerini en etkili şekilde ölçtüğü düşünülen etkinlikler bir değerlendirme aracı kullanılarak değerlendirilmeli ve nota dönüştürülmelidir.

5. Değerlendirme amaçlı kullanılan formlar, etkinliğin ya da performans görevinin öğrenci tarafından sınıf içinde gerçekleştirilmesi sırasında doldurulmalıdır.

6. Sınıf mevcudunun kalabalık olduğu durumlarda, öğrencilerin her performans görevi için tek tek değerlendirilmesi çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Grup çalışması şeklinde verilen performans görevlerinde, her grup ayrı ayrı değerlendirilir ve grubun aldığı not ya da puan tüm grup üyelerine verilir. Başka bir deyişle, bir grubun tüm üyeleri aynı notu ya da puanı almalıdır.

7. Performans görevleri ve bunların değerlendirilmesinde kullanılan ölçütler **mutlaka** Tarih Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlarla uyumlu olmalıdır.

8. Tarih Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımların not ile değerlendirilmesinde çoktan seçmeli, eşleştirme, kısa cevaplı, doğru – yanlış vb. madde türlerinden oluşan sınav ya da testlerin yanı sıra performans görevleri kullanılabilir.

www.etarih.com